

بررسی سیر تحول جایگاه زعفران در تاریخ ایران (از آغاز تا پایان دوره قاجار)**شهین فارابی**

عضو هیات علمی دانشگاه پیام نور مرکز مشهد

چکیده

زعفران با نام علمی کرکوس ساتیوس و نام عمومی سفران در ایران قبل از اسلام در رویشگاه طبیعی و اولیه خود در غرب ایران از جمله کرمانشاه، همدان، تویسرکان، بروجرد و نهاوند و در ایران دوره اسلامی به ویژه از قرن هفتم هجری ه.ق در شرق ایران و قاینات کشت گردید و دامنه پراکنش آن تا حدود قم نیز رسید. درباره تاریخچه این گیاه، علیرغم اهمیت بالای آن، اما به دلیل کمبود مدارک و منابع کافی، تحقیقات اندکی صورت گرفته است. هدف اصلی از انجام پژوهش حاضر این است که بر پایه همین اطلاعات محدود، زعفران، در دوره های مختلف تاریخ ایران چه کاربردهایی داشته است و کدام یک از کاربردها در دوره های بعدی تاریخی تاثیر گذار بود؟ نتایج نشان می دهد که بیشترین کاربرد و مصرف زعفران در تهیه ی غذاها، شیرینی جات، انواع چای، در مراسم مذهبی، مراسم جشن و سرور، رنگ آمیزی نخ و پارچه بوده است و بعضا مصرف طبی، بهداشتی و... نیز داشته است. زعفران تا دوره قاجار، بیشتر به مصرف داخلی می رسید اما از آن پس به عنوان یک کالای عمده تجاری صادراتی مطرح شد و مسائل مختلفی از جمله قحطی و خشکسالی، تغییر شغل کشاورزان و زعفران کاران، رقابت کشوری همچون اسپانیا که قرن ها پس از ایران با کشت و مصرف زعفران آشنا شده بود، همچنین مصرف سایر ادویه ها همچون زردچوبه (به دلیل ارزان بودن و ارزش کم آن برخلاف زعفران)، باعث نوسانات زیادی در قیمت محصول زعفران شد.

واژگان کلیدی: "زعفران"، "سیر تحول"، "تاریخ ایران"